

ARTS EQUAL

Arts as Public Service: Strategic Steps towards Equality

Näkökulmia kansalliseen lapsistrategiaan

Eeva Anttila
Marja-Leena Juntunen
2018

Sisällys

Johdanto	3
Tutkimusalueen viime vuosien keskeiset tutkimustulokset.....	3
Johtopäätöksiä ja rohkeita esityksiä toimenpiteistä.....	9
Koulu kulttuurikeskuksena	9
Kinesteettinen kielenopetus valmistavilla luokilla.....	10
Vanhempien ja lasten yhteinen taidekasvatus.....	10
Oppijälähtöinen, matalan kynnyksen taidekasvatustoiminta.....	11
Lastenkulttuurikeskusten ja neuvoloiden tiivistetty yhteistyö perheiden kulttuurisen osallisuuden vahvistamiseksi	12
Hyvät käytännöt.....	12
Kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat, kaksi esimerkillistä kuntaa, ja eurooppalainen tunnustus suomalaiselle taidekasvatushankkeelle	12
TALK -kinesteettinen kielenopetus	13
Floora-hanke.....	13
Soittostartti.....	13
Keskeisiä alueen tutkimusjulkaisuja viimeisen 3-5 vuoden ajalta.....	14
Lähteet	17

Johdanto

Suomalaisessa yhteiskunnassa on tunnustettu taiteen ja kulttuurin merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle. Kulttuurin saavutettavuuteen on panostettu jo usean hallitusohjelman aikana. Nykyiseen hallitusohjelmaan (2015-2018) sisältyy kärkihanke, jolla parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta lapsille ja nuorille. Suomen taide- ja kulttuuripolitiikassa painottuu tavoite, että jokaisella lapsella ja nuorella mahdollisuus osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. Tähän Suomea velvoittaa myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, joka korostaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajan toimintoihin. Taide- ja kulttuurikasvatuksella on täten itseisarvoinen, yleissivistävä ja elämänlaatua rikastava merkitys, joka todentuu mielekkyyden, merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemuksina. Taide- ja kulttuurikasvatuksella katsotaan yleisesti olevan myös laajoja välillisiä (tai välineellisiä) vaikutuksia, jotka liittyvät mm. sosiaalisiin taitoihin, oppimisvalmiuksiin, kouluviihtyvyyteen ja hyvinvointiin.

Taide- ja kulttuurikasvatusta toteutetaan peruskoulussa, taiteen perusopetusta antavissa ja muissa taideoppilaitoksissa, lastenkulttuurikeskuksissa, museoissa, taidelaitosten yleisökasvatuksessa ja vapaassa sivistystyössä. Peruskoulu on näistä ainoa taho, jolla on mahdollisuus tavoittaa kaikki lapset ja nuoret.

Tutkimusalueen viime vuosien keskeiset tutkimustulokset

Lukuisten kansainvälisten ja kansallisten tutkimusten mukaan laadukas taide- ja kulttuurikasvatus vahvistaa lasten ja nuorten kulttuurista ja sosiaalista pääomaa ja siten heidän valmiuksiaan toimia aktiivisesti yhteiskunnassa.¹ Toisaalta, monien selvitysten mukaan lasten ja nuorten mahdollisuudet toteuttaa omaa potentiaaliaan ovat pitkälle sidoksissa perheen koulutus- ja tulotasoon. Eriarvoistuminen suhteessa yleisiin oppimisvalmiuksiin ja kulttuuriseen osallisuuteen alkaa jo ennen kouluikää ja jatkuu kouluvuosien aikana. Tähän on monia syitä, kuten perusopetuksen taidekasvatuksen heikentynyt laatu ja vähentyneet resurssit, taideharrastusten alueellinen ja sosioekonominen epätasa-arvo, sekä mekanismi, jonka takia osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin kulkee usein perintönä vanhemmilta lapsille.² Vuoden 2015 Nuorisobarometrin mukaan perheen rahatilanne vaikuttaa monen nuoren harrastamiseen: noin kolmannes kyselyyn vastanneista nuorista ei ole voinut aloittaa harrastusta ja noin viidennes on luopunut harrastuksesta taloudellisista syistä.³ Lahjakkuuden kehittymiseen liittyvät

¹ Esim. Bamford 2006; Deasy 2002; Ruppert 2006; Catterall 2009; Catterall, Dumais & Hampden-Thompson 2012; Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013; Korkeakoski & Pääjoki 2014; Pulkkinen 2015; Carney, Weltsek, Hall & Brinn 2016; Cultural Learning Alliance 2017; Ks. myös Westerlund et al. 2016

² Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011; Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012; Räisänen 2014; Knell 2015; Af Ursin 2016; Vismanen, Räisänen & Sariola 2016; Martin 2017

³ Myllyniemi 2016, 51

tutkimukset toteavat saman yhteyden perheen tulotason ja lahjakkuuspotentiaalın todentumisen välillä.⁴

On selvää, että lapset ovat riippuvaisia aikuisista tehdessään valintoja vapaa-ajan toiminnoistaan. Toiminnan maksullisuus ja pitkät etäisyydet ylittävät lapsen mahdollisuudet tehdä omia valintoja. Esteet osallistumiselle ovat kuitenkin myös syvemmillä. Pia Af Ursin toteaa, että ”luottamuksen puute omiin kykyihin ja kulttuuritoiminnon vieraus ennusti voimakkaimmin kulttuuriin osallistumattomuutta” ja että ”sosiaaliset, aineelliset ja kulttuuriset voimavarat siirtyvät sukupolvelta toiselle.”⁵ Ilmeistä on myös, että tarjonnan lisääminen kasvattaa todennäköisesti jo ennestään aktiivisten osallistumista. Eriarvoisuuden kaventamiseen tähtäävät toimet tulisikin suunnata oikeassa suhteessa sosiaalisen aseman heikkouteen: ”kulttuuriosallisuuden tasa-arvoisuuden edistämässä koulu ja taidekasvatus ovat avainasemassa vahvistamassa taiteellisen ja kulttuurisen osallistumisen perustaa ja luomassa yhtäläisiä mahdollisuuksia kulttuuristen perusoikeuksien toteutumiseksi.”⁶ ArtsEqual-konsortion toteuttama lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttäville perheille suunnattu kyselytutkimus vahvistaa näitä käsityksiä.⁷

Kiinnitämme tässä dokumentissa huomion toisaalta peruskoulun taidekasvatukseen ja toisaalta koulun ulkopuolella tapahtuviin taide- ja kulttuuriharrastuksiin. Nämä kaksi palvelukenttää ovat suomalaisessa yhteiskunnassa sektoroituneet eivätkä siten muodosta tasa-arvoista ja korkeatasoista taide- ja kulttuurikasvatuksen palvelujärjestelmää. Alueellisen, sosioekonomisen ja pedagogisen eriarvoisuuden vuoksi suuri osa suomalaisista lapsista ja nuorista jää taideharrastuspalveluiden ulkopuolelle. Esimerkiksi taiteen perusopetus maksullisena, kasvukeskuksiin painottuneena palveluna tavoittaa vain noin 12% suomalaisista lapsista ja nuorista, ja heistä suurin osa on tyttöjä. Etenkin yläkouluikäiset nuoret, pojat ja monikulttuuriset nuoret näyttävät olevan väliinputoajia.⁸ Lisäksi se tavoittaa heikosti erityisen tuen tarpeessa olevat oppijat muun muassa siksi, ettei käytettävissä ole esi- ja perusopetuksen käytössä olevaa kolmiportaisen tuen tukijärjestelmää eikä oppilashuoltojärjestelmää Systemaattista pedagogista kehitystyötä oppimisvaikeuksien tunnistamiseen ja tukemiseen ja erilaisilla, normista poikkeavien oppijoiden opetukseen ei myöskään ole tehty.⁹

Peruskoulun taidekasvatuksen laatu ei puolestaan takaa mielekkäitä oppimiskokemuksia läheskään kaikille oppilaille. Yläkoulussa noin 35% musiikinopettajista ja 24 % kuvataiteen opettajista on vailla muodollista kelpoisuutta tehtävään.¹⁰ Lisäksi luokanopettajankoulutuksessa taide- ja taitoaineiden osuus on vähentynyt systemaattisesti

⁴ esim. Sanchez, Aujla & Nordin-Bates 2013

⁵ Af Ursin 2016, väitöstiedote

<https://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/mediatiedotteet/vaitostiedotteet/Sivut/perhetausta-vaikuttaa-lapsen-kokemukseen-mahdollisuudesta-osallistua-kulttuuritoimintoihin.aspx>

⁶ Af Ursin 2016, väitöstiedote (linkki yllä); af Ursin 2016

⁷ Martin 2017

⁸ Kuoppamäki 2015; Kuoppamäki & Vilnilä 2017. Vieraskielisistä lapsista ja nuorista vain n. 5% osallistuu taiteen perusopetukseen (Vismanen & Räisänen 2018, 33).

⁹ Hasu 2017

¹⁰ Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011

vuosikymmenien ajan. Monet opettajankoulutusyksiköt ovat poistaneet vapaaehtoiset taidenäytteet valintakokeistaan, ja v. 2001 poistui mahdollisuus saada taito- ja taideaineista pisteitä valtakunnallisessa yhteisvalinnassa. Näin luokanopettajiksi koulutettavien lähtötaso taideaineissa on täysin sattumanvarainen.¹¹ Moni luokanopettaja kokeekin epävarmuutta taideaineiden opetuksessa ja on haluton, ja jopa kieltäytyy opettamasta niitä.¹² Epäpätevästä opetuksesta voi myös olla jopa haittaa. Yllä mainitun arvioinnin mukaan vain pieni osa opetussuunnitelman perusteissa esitetyistä taideaineiden oppimistavoitteista saavutetaan peruskoulun aikana ja oppilaiden osaaminen näissä aineissa on perusopetuksen päättövaiheessa sattumanvaraista ja keskimäärin vain välttävää tasoa. Lisäksi erot oppimistuloksissa tyttöjen ja poikien välillä ovat suuria: Tytöt saavuttavat huomattavasti poikia parempia tuloksia. Vaikka perusopetuksen tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet säätelevät taideaineiden määrää ja opetuksen sisältöjä, ei säädösten toteutumista käytännössä valvo kukaan. Kun opetuksen ja oppimistulosten määrä ja laatu on epätasaista, edes minimitasoa ei saavuteta läheskään kaikissa Suomen kouluissa.

ArtsEqual -konsortion tutkimus perustuu käsitykseen taiteen itseisarvoisten ja välineellisten vaikutusten yhteenkietoutumisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että välineellisiä vaikutuksia ei ole mielekästä (eikä mahdollista) eristää välittömistä, koetuista vaikutuksista. Ihmisen kehitys ja oppiminen on kompleksinen prosessi, jossa tietoiset kokemukset ja tiedostamattomat hermostolliset tapahtumat muodostavat kokonaisuuden.¹³ Niin välittömien kuin välillistenkin vaikutusten edellytyksenä on joka tapauksessa toiminnan korkeatasoinen pedagoginen laatu.¹⁴

Tutkimustulokset koulupäivään integroidusta, lisäystä taidekasvatuksesta sekä taidekasvattajien ja luokanopettajien yhteistyöstä taidekasvatuksen toteuttamisessa ovat rohkaisevia ja linjassa alan kansainvälisten tutkimusten kanssa.¹⁵ Esimerkiksi opetussuunnitelmaan integroitu tanssinopetuksen on havaittu tuottavan moniulotteista oppimista, joka heijastuu luontevana suhtautumisena omaan kehoon, keholliseen ilmaisuun, keholliseen vuorovaikutukseen ja esiintymiseen.¹⁶ ArtsEqual -hankkeen taidepedagogisessa interventioissa on niin ikään havaittu musiikkiliikunnan ja tanssin tukevan oppilaiden toimijuutta ja rakentavan vuorovaikutusta, yhteishenkeä ja voimaantumista ryhmissä, joissa oppilailla ei ole yhteistä puhuttua kieltä tai on muuten haasteita verbaalisessa ilmaisussa.¹⁷ Alku- ja erityisopetuksen ryhmissä tanssi on saanut aikaan merkittävää ryhmäytymisen edistymistä. Tanssipedagogiikan ammattilaisten ohjauksessa oppilaat ovat saaneet mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun hyväksyvässä ja turvallisessa ilmapiirissä. Opettajien havaintojen mukaan kehollinen ilmaisu ryhmässä

¹¹ Hyvönen 2006

¹² Tereska 2003; Vesioja 2006

¹³ Anttila 2018a

¹⁴ Taidekasvatuksen laadun arvioinnista, ks. Siedel et al. 2009

¹⁵ Esim. Lackey & Huxhold 2016; Robinson 2013; Scripp & Gilbert 2016

¹⁶ Anttila 2013

¹⁷ Anttila 2018b; Sutela, Juntunen & Ojala 2016 Sutela, Juntunen & Ojala, in review

vahvistaa itsevarmuutta, turvallisuutta ja me-henkeä.¹⁸ Valta-asetelmien jatkuvaan vaihtumiseen perustuva, tapahtumallisuuteen pohjaava teatteripedagoginen toiminta puolestaan tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ryhmässä vallitsevia normeja ja tuoda liikettä jähmettyneeseen statushierarkiaan, ja siten pureutua koulukiusaamista tuottaviin sosiaalisiin mekanismeihin.¹⁹

Kansainvälisten katsausten perusteella taidekasvatuksen yhteyttä oppimisvalmiuksiin ja akateemisiin oppimistuloksiin ei olla pystytty todentamaan aukottomasti.²⁰ Kokeelliset tutkimusasetelmat ovat lähtökohtaisesti haastavia ja niin tutkimuseettisesti kuin kasvatusfilosofisestikin ongelmallisia. Musiikin ja liikunnan positiivisista siirtovaikutuksista on kuitenkin vahvaa näyttöä. Esimerkiksi kotona tapahtuvan musisoinnin (esim. laululeikit) on todettu merkittävästi edistävän lapsen sanavaraston karttumista, laskutaitoa, tarkkaavaisuutta, emotionaalista säätelyä ja sosiaalisia taitoja.²¹ Lisäksi lasten aktiivinen musiikillinen toiminta tukee akateemisten taitojen, kuten keskittymiskyvyn, ja psykologista kehittymistä.²² Koulussa musiikin ammattilaisten johdolla tuotetun, koulupäivään lisätyn laulunopetuksen on todettiin lisäävän lasten kielellisiä ja matemaattisia taitoa.²³ Vastaavia tuloksia on saatu musiikin aivotutkimuksista, joskin ArtsEqual-konsortion tutkijat suhtautuvat niistä vedettyihin johtopäätöksiin varauksella.²⁴ Anttilan Suomessa tehdyssä tutkimuksessa tanssiin käytetty aika ei ole ainakaan heikentänyt akateemisia oppimistuloksia.²⁵ Tulos on samansuuntainen kuin tutkimukset liikunnan lisäämisestä koulupäivään, joiden mukaan oppimistulokset eivät heikkene, vaikka tiedolliseen oppimiseen käytetty aika suhteessa vähenisikin.²⁶ Peruskoulun musiikkiluokkia koskevan tutkimuksen mukaan ylimääräinen musiikinopetus vaikuttaa oppilaiden kouluviihtyvyyteen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen myönteisesti.²⁷ Kouluviihtyvyyden ja oppimistulosten välinen yhteys lienee pääteltävissä ilman kokeellista asetelmaakin.²⁸

ArtsEqual -konsortio esittää huolensa myös koululaisten fyysisen aktiivisuuden ja arkiliikunnan vähentymisestä. Digitaalisen viihteen ja sosiaalisen median parissa vietetyn ajan lisääntyminen vähentää fyysistä aktiivisuutta ja lisää istumista. Epäergonominen kehonkäyttö on erityisen ongelmallista kasvuikäisille. Seuraukset terveydelle, oppimisvalmiuksille, itsetunnolle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ovat laajat ja kauaskantoiset. Tästä syystä toiminnallisen koulukulttuurin kehittäminen on entistä tärkeämpää. Perinteisen koululiikunnan lisääminen ei tuota toivottua ratkaisua, sillä monet oppilaat kokevat urheilun ja joukkuelajit

¹⁸ Turpeinen 2018; Jaakonaho 2017

¹⁹ Saastamoinen, Heiskanen & Jokela 2018

²⁰ Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013

²¹ Williams, Barret, Abad, Broughton & Welch 2014

²² Esim. Welch, Fancourt, Moulton & Barrett, forthcoming

²³ Welch, Saunders, Hobsbaum & Himonides 2012

²⁴ Odendaal, Levänen & Westerlund 2017

²⁵ Anttila 2013

²⁶ Syväoja et al. 2012, 11

²⁷ Eerola & Eerola 2013

²⁸ Ks. esim. Salmela-Aro & Tuominen-Soini 2013

haastaviksi ja jäävät siksi liikuntaharrastusten ulkopuolelle.²⁹ Kehollisen ilmaisun ja tanssin mahdollisuudet tukea oppilaiden kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ovat kuitenkin laajalti hyödyntämättä.³⁰

Toisaalta taidekasvatuksen pedagogisessa kehitystyössä tulisi paremmin huomioida lasten- ja nuorisokulttuurin medioituneisuus, jossa teknologisten laitteiden ja niiden käyttötapojen on nähty lomittuvan tiiviisti lasten ja nuorten arkeen.³¹ ArtEqual-hankeen tutkimus vahvistaa aikaisempia tutkimustuloksia siitä, että teknologian käyttö motivoi oppilaiden osallistumista,³² mutta ensiarvoista on pedagogisesti mielekkäät prosessit, joihin teknologian käyttö integroituu.³³ Lisäksi Tuovisen alustavien tulosten perusteella näyttää siltä, että myös musiikinoppimisen kontekstissa tämän päivän oppilaille teknologia näyttäytyy monimediaisena mahdollisuutena tuottaa kulttuuria, ei vain välineenä oppimiseen.

Tutkimuksissa nousee esiin taideharrastamisen merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnin ja merkityksellisen elämän näkökulmasta: harrastukset voivat ehkäistä syrjäytymistä ja olla keino auttaa syrjäytyneitä nuoria. ArtsEqual-hankkeessa Tuovisen tutkimuksen alustavat tulokset osoittavat, että oppijalähtöiset käytännöt edistävät oppilaiden taideharrastamisen mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä ja tätä kautta tukevat heidän hyvinvointiaan. Kuten aikaisemmat tutkimuksetkin osoittavat,³⁴ sosiaaliset suhteet ja vertaisyhteisöt näyttävät merkityksellisinä harrastamisessa. Sosiaalisuus oli tärkeä etenkin alle 15-vuotiaille ja pojille,³⁵ jotka ovat taideharrastamisessa vähemmistössä. Sosiaaliset näkökulmat ovat tärkeitä myös oppilaan motivaation ylläpitämisessä ja oppimisen tukemisessa yleisemminkin. Yhteisöllistä taideharrastamista tukevat mm. musiikkiluokat, taideluokat, koulupäivään integroitu taiteen perusopetus, iltapäiväkerhojen matalan kynnyksen taidekasvatus sekä alumni/amatööri/senioreitit, kuorot, teatterikerhot, ym. taideyhteisöt. Kulttuurinen nuorisotyö tarjoavaa tiloja musiikin harrastamiselle mutta ei opetusta. ArtEqual-konsortion haastattelututkimukseen osallistuneet nuoret kaipaivat kuitenkin nimenomaan opetusta ja pitkäkestoista tukea harrastamiselleen.³⁶ Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatuspalveluihin osallistumisen tukemisessa oleellista on myös, että perheille syntyy kokonaiskuva palvelujen tarjonnasta. Kulttuurikasvatussuunnitelman avulla kunta puolestaan voi rakentaa kokonaiskuvan lasten ja nuorten ennaltaehkäisevästä, hyvinvointia tukevasta kulttuuritoiminnasta. Kulttuurisuunnitelmien lakisääteisyys lisääsi niiden käyttöönottoa; tällä hetkellä ne ovat käytössä vain kolmasosassa kuntia. (ks. hyvät käytännöt tuonnempana)

Tutkimustulokset koulussa järjestetyn oppiaineiden ulkopuolisen toiminnan merkityksestä oppilaiden hyvinvoinnille ovat varauksetta positiivisia koulumenestyksen, oppilaan

²⁹ Kokko & Hämylä 2015

³⁰ Ks. esim. Hanna 2008

³¹ Mulari & Vilmilä 2016

³² Esim. Ruippo & Salavuo 2006

³³ Juntunen 2015; 2017

³⁴ Esim. Myllyniemi & Berg 2013

³⁵ Berg 2015

³⁶ Kuoppamäki & Vilmilä 2017

persoonallisen kehityksen ja yhteisön kannalta. Kerhotoiminnan lisääminen ja koulupäivän rakenteen muutoskokeilut on otettu hyvin vastaan koulujen, oppilaiden, vanhempien ja kerho- ja harrastustoiminnan järjestäjien keskuudessa. Selvitysten mukaan koulussa järjestetty kerho- ja harrastustoiminta parantaa oppilaiden kiinnittymistä ja samalla tyytyväisyyttä kouluun, millä on myönteinen yhteys koulumenestykseen.³⁷ Harrastustunnit koulupäivän yhteydessä tuovat lapsille ja nuorille lisää aikaa perheen ja kavereiden kanssa, antavat motivoivaa, omaan kiinnostukseen pohjautuvaa tekemistä ja vähentävät yksinäisyyttä. Taideharrastusten sijoittaminen koulupäivän yhteyteen pureutuu eriarvoistumista ylläpitäviin mekanismeihin ja mahdollistuu hyödyntämällä koulutuksen, taiteen ja kulttuurin synergian ja yhteistyöpotentiaalia.

Tutkimusten mukaan kouluilla on erinomaiset edellytykset toimia myös kulttuurikasvatuksen keskiössä ja avata ovet niin taidekentälle kuin lasten vapaa-ajalle.³⁸ Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Myös ArtsEqual -konsortion toteuttamassa, lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttäville perheille suunnatussa kyselytutkimuksessa suositetaan nykyistä vahvempaa yhteistyötä lastenkulttuurikeskusten ja koulujen välille. Yhteistyön avulla voidaan luoda tasa-arvoisempaa ja saavutettavampaa lastenkulttuuria.³⁹

ArtsEqual -konsortio esittää, että kansallisessa lapsistrategiassa huomioidaan kulttuuriseen osallisuuteen kohdistuva rakenteellinen eriarvoisuus, joka edistää suomalaisten nuorten jakautumista kulttuurin aktiivisiin uudistajiin ja passiivisiin kuluttajiin. Lasten ja nuorten kulttuurinen osallisuus ja alan peruspalveluiden tasa-arvoinen saavutettavuus edellyttää taide- ja kulttuurikasvatuksen rakenteiden vakiinnuttamista siten, että taloudellinen, alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvo toteutuu. Taide- ja kulttuurikasvatuksen järjestämisessä myös kulttuurisia lähtökohtia huomioon ottava pedagogiikka on keskeistä.⁴⁰ Tässä tehtävässä avainasemassa on koulu- ja kulttuurisektorien rajat ylittävä yhteistyö.

³⁷ Pulkkinen 2015

³⁸ Ks. ArtsEqual -tutkimushankkeen toimenpidesuositus:
<http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Koulu+kulttuurikeskus+PB/6539bc7d-4c69-4d62-a90f-91a0d12fbe6b>

³⁹ Martin 2017

⁴⁰ Kallio & Länsman 2018

Johtopäätöksiä ja rohkeita esityksiä toimenpiteistä

Koulu kulttuurikeskuksena

Peruskoulu voi toimia tasa-arvoa vahvistavana kulttuurikeskuksena. Tämä edellyttää entistä tiiviimpää yhteistyötä yli sektorirajojen. Yhteistyön esteet on paikannettava ja poistettava. Lisäksi on luotava selkeät rakenteet, jotta koulut voivat ottaa vastaan paikallisten taidekasvattajien ja taide- ja kulttuurikasvatuspalveluita tuottavien tahojen palveluita sujuvin käytännöin. Näin voidaan ylittää alueellisia, sosioekonomisia, kulttuurisia, taloudellisia, oppimisvalmiuksiin tai sukupuoleen liittyviä rajoja sekä kääntää yksilöiden ja toimintakulttuurien erot rikkaudeksi ja voimavaraksi. Kulttuurista tasa-arvoa voidaan lisätä tarjoamalla taide- ja kulttuuriharrastuksia koulussa välittömästi koulupäivän jälkeen, jolloin ne ovat helposti kaikkien saavutettavissa. Koulu kulttuurikeskuksena tarkoittaa, että

- taideaineita (musiikki, kuvataide, teatteri ja tanssi) integroidaan eri oppiaineiden opetukseen ja oppiainerajat ylittäviin (ilmiöpohjaisiin) opetuskokonaisuuksiin
- taidekasvatusta käytetään alkuopetuksessa ja perusopetuksen nivelvaiheissa oppimisvalmiuksien, ryhmäytymisen ja erityisopetuksen tukena
- taidetta tuodaan koulujen arkeen ja juhlaan erilaisten tapahtumien osana
- taidetta ja kulttuuria on tarjolla kerhoina ja muina vapaa-ajan harrastuksina (“joustava koulupäivä”)

Kaikissa edellä mainituissa toimintamuodoissa periaattena olisi se, että koulun ulkopuolinen taidekasvattaja tai taiteilija toimia yhteistyössä luokan- tai aineenopettajien kanssa. Näin taiteen ja kulttuurin kasvua tukevat vaikutukset tavoittavat kaikki lapset ja nuoret ikään, sukupuoleen, asuinpaikkaan tai sosioekonomiseen taustaan katsomatta. Oppilaat saavat kosketuksen kaikkiin taidemuotoihin ja kokevat kulttuurista osallisuutta ja toimijuutta sekä rakentavat luontevan suhteen paikallisiin taide- ja kulttuuritoimijoihin. Tavoitteena on, että jokainen oppilas saa tuoda esiin omaa ainutlaatuisuuttaan ja kehittää omaa potentiaaliaan. ArtsEqual -osahankkeiden perusteella on ilmeistä, että tällainen yhteistyö syventää myös koulun opettajien ammattitaitoa ja osaamista, ja antaa heille mahdollisuuden havaita oppilaistaan uusia puolia, kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia.

Edellä mainittujen **pedagogisten ratkaisujen** tueksi tarvitaan opettajien **taidepedagogisten valmiuksien** kehittämistoimenpiteitä:

- Luodaan opettajien täydennyskoulutusohjelma, joka antaa opettajille perusvalmiudet integroida taidetta eri oppiaineiden opetukseen ja käyttää taidepedagogisia menetelmiä oppimisvalmiuksien ja ryhmäytymisen tukena
- Laaditaan erityisesti koulujen rehtoreille suunnattu tietopaketti taiteen pedagogisista mahdollisuuksista
- Laaditaan oppimateriaaleja koulujen taidekasvatuksen tueksi ja varmistetaan välineiden riittävyys (esim. soittimet)

Edellä mainituista ratkaisuehdotuksista tarkennamme vielä harrastustuntien tuomista koulun yhteiseen. Ehdotus pohjautuu toisaalta Lea Pulkkinen “Innostava koulupäivä” -selvitykseen sekä nykyisen hallituksen kärkihankkeesta saatuihin kokemuksiin. ArtsEqual -konsortio yhtyy näkemykseen, että taideharrastusten tuominen koulupäivän yhteiseen olisi merkittävä investointi suomalaiseen lapsuuteen ja suomalaisen hyvinvointi- ja sivistisyhteiskunnan kestävään ja vakaaseen tulevaisuuteen. Suomalaisen lapsuuden arvostus heijastuu vakiintuneissa rakenteissa, jotka turvaavat taide- ja kulttuuripalveluiden jatkuvuuden ja laadun. Hyvinvointia ja sivistystä ei pidä jättää lyhytkestoisten kokeilujen ja projektien varaan. Kulttuuri- ja taidekasvatuskenttä on valmis ottamaan tämän haasteen vastaan. Tästä kärkihankkeen tuottamat myönteiset kokemukset ovat vahva osoitus.

Kinesteettinen kielenopetus valmistavilla luokilla

ArtsEqual -konsortion osahankkeessa on sovellettu ja tutkittu ns. kinesteettisen kielenopetuksen työpajamenetelmää perusopetuksen valmistavilla luokilla eräässä pääkaupunkiseudun peruskoulussa. Tämä osahanke on toteutettu yhteistyössä Zodiak Uuden tanssin keskuksen kanssa. Zodiak on kehittänyt ns. TALK -työpajamenetelmän (taidetta ja liikettä kielenopetukseen). Menetelmä perustuu käsitykseen oppimisen kehollisesta perustasta ja liikkeen kautta oppimisesta.⁴¹ Tutkimusryhmä (Anttila, Nikkanen, Kirsi, From ja Hannuksela) on kerännyt tutkimusaineistoa osahankkeesta ja on laatimassa toimenpidesuosituksia, jossa nostetaan esiin kehollisen vuorovaikutuksen ja nonverbaalisen viestinnän merkitys kotouttamisessa, opettajankoulutuksessa ja maahanmuuttajataustaisten mahdollisuudesta osallistua kouluyhteisön toimintaan myös valmistavalla luokalla opiskellessaan.⁴² ArtsEqual -konsortio haluaa kiinnittää erityisen huomion valmistavien luokkien taidekasvatukseen ja suomi toisena kielenä -opetuksen pedagogiikan kehittämiseen taidekasvatukseen, erityisesti luovan liikkeen ja tanssin keinoin. Kehollinen vuorovaikutus ja sanaton viestintä mahdollistaa yhteisöllisen toiminnan silloinkin, kuin yhteinen puhuttu kieli puuttuu. Esitämme, että valmistavien luokkien opettajille laaditaan täydennyskoulutusohjelma liittyen TALK -menetelmään ja että kouluille suunnataan resursseja taidekasvatukseen erityisesti valmistavilla luokilla.

Vanhempien ja lasten yhteinen taidekasvatus

Perhemyönteistä toimintakulttuuria ArtsEqual -hankkeessa on kehittänyt erityisesti tanssipedagogi, tanssitaiteen tohtori Isto Turpeinen. Hänen kehittämäänsä pedagogiseen lähestymistapaan, ns. raakalauta-työtapaan, liittyy olennaisesti aikuisten ja lasten taiteellinen toiminta. Vanhemmat ovat aktiivisesti mukana opetuksessa, harjoituksissa ja esityksissä

⁴¹ Lengel & Kuczala 2010; Katz 2013; Anttila 2013

⁴² Anttila (in press); Anttila, Siljamäki & Rowe 2018

havainnoitsijoina, assistentteina ja tanssijoina. Tanssituntien ja esitysten aiheet ja materiaali kumpuavat osallistujien ideoista, joita kehitellään raakalauta-työtavan periaatteiden mukaan. ArtsEqual -osahankkeena Turpeinen on pureutunut erityisesti isien ja poikien yhteiseen tanssitoimintaan, jossa tutkimuksellisen tarkastelun kohteeksi on noussut erityisesti laadulliset muutokset isien ja poikien suhteessa, yhteisessä olemisen ja vuorovaikutuksen tavoissa, sekä molempia koskettavat aiheet ja teemat. Näitä aiheita on käsitelty tanssin ja taiteen välityksellä, jolloin on tavoitettu syviä merkityksiä isyyteen, vanhemmuuteen, kasvatukseen, mieheyteen ja sukupuoleen liittyen. Turpeisen tutkimuksen perusteella on mahdollista todeta, että vanhempien ja lasten, ns. ylisukupolvirajainen (intergenerational) taidekasvatustoiminta on merkittävä tapa tukea niin vanhempien ja lasten välistä suhdetta ja avata perinteisiä sukupuoliroolimalleja.⁴³ ArtsEqual -konsortio esittää vanhempien ja lasten yhteisen taideharrastustoiminnan tukemista erityisesti taiteen perusopetuksen parissa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi tukemalla kokeiluja erityisin määrärahoihin ja Opetushallituksen ohjeistuksin, järjestämällä pettajankoulutusta ja tuottamalla oppimateriaalia. Nämä toimenpiteet voitaisiin toteuttaa yhteistyössä Taiteen perusopetusliiton kanssa.

Oppijalähtöinen, matalan kynnyksen taidekasvatustoiminta

ArtsEqual-konsortion tutkimuksissa on havaittu, että Taiteen perusopetus ei joko tavoita tai kiinnosta poikia ja monikulttuurisia lapsia samalla tavalla kuin tyttöjä. Tarvitaan uusia matalan kynnyksen musiikin oppimisen tiloja, jotka mahdollistavat harrastamisen eri ikäkausina ja vaihtelevalla intensiteetillä.⁴⁴ Toistaiseksi tutkimuksellisin keinoin tavoiteltu ymmärrys lasten ja nuorten näkökulmista on vähäistä. Myös käytännöissä lasten ja nuorten näkökulmia huomioidaan vain vähän.⁴⁵ Oppijalähtöisten käytänteiden kehittäminen edistää oppilaiden taideharrastamisen mielekkyyttä ja pyrkii oppilaille merkityksellisen toiminnan kautta tukemaan heidän hyvinvointiaan.

Alkuvaiheessa oleva SONGLAB-hanke (Taideyliopisto & Tiedon julkistamisen kulttuuritehdas Tiuku Ry) luo uudenlaisia biisipaja-muotoisia matalan kynnyksen musiikin oppimisen tiloja. Hankkeessa rakennetaan taiteen perusopetuksen ja kulttuurisen nuorisotyön instituutioiden välistä yhteistyötä, koulutetaan moniammatillisia pajaohjaajatiimejä ja luodaan oppimateriaaleja niin ohjaajien kuin nuorten musiikintekijöiden käyttöön. Hanke tuottaa tutkimustietoa ammatillisuuden laajentumisesta ja nuorten musiikin luovan tuottamisen prosesseista.

⁴³ Turpeinen & Buck (in press); Buck & Turpeinen 2016

⁴⁴ Kuoppamäki & Vilmilä 2017

⁴⁵ Kivioja & Puroila 2017

Lastenkulttuurikeskusten ja neuvoloiden tiivistetty yhteistyö perheiden kulttuurisen osallisuuden vahvistamiseksi

Lastenkulttuurikeskusten toiminnassa on paljon vauvaikäisille ja pienten lasten perheille suunnattua matalan kynnyksen toimintaa. Suuri osa toiminnasta on maksutonta. ArtsEqual -konsortion toteuttama lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttäville perheille suunnattu kyselytutkimus osoittaa, että toiminta kuitenkin tavoittaa pääsääntöisesti ne perheet, jotka asuvat keskusten lähellä ja joiden huoltajat ovat taiteesta ja kulttuurista kiinnostuneita.⁴⁶ ArtsEqual -konsortio ehdottaa, että kehitetään yhteistyökanava, jota kautta lastenneuvolat voivat tiedottaa perheille lastenkulttuurikeskusten toiminnasta ja sen merkityksestä lasten kulttuuriselle osallisuudelle, ja kannustaa pienten lasten huoltajia osallistumaan toimintaan.

Hyvät käytännöt

Kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat, kaksi esimerkillistä kuntaa, ja eurooppalainen tunnustus suomalaiselle taidekasvatushankkeelle

Seuraavat esimerkit osoittavat, että saavutettava taide- ja kulttuurikasvatus on mahdollista toteuttaa. Hämeenlinna ja Sipoo ovat esimerkkejä kunnista, joissa taide- ja kulttuurikasvatus on jokaisen ulottuvilla. Taustalla on Lastenkulttuurikeskusten liiton toimiva kulttuurikasvatussuunnitelma -työkalu, joka on juuri palkittu Europa Nostran kulttuuriperintöpalkinnolla.

Hämeenlinna: Taidekasvatus ihan lähellä

Taideharrastus ihan lähellä -hankkeessa on lisätty Hämeenlinnan, Hattulan, Janakkalan ja Riihimäen peruskoululaisten mahdollisuuksia harrastaa taidetta ja kulttuuria koulupäivän yhteydessä. Samalla on luotu työmahdollisuuksia alueen taiteen ja kulttuurin ammattilaisille. Taideharrastus ihan lähellä -hanke toimi lukuvuoden 2016-2017 aikana 26 koulussa ja tavoittanut yli 570 lasta ja nuorta. Hankkeen toisen vuoden aikana toimintaa laajennettiin koskemaan kaikkia alueen kouluja. Hankkeeseen on työllistynyt eri alojen taiteilijoita ja kulttuurialan ammattilaisia, ja heidän työsuhteilleen on rakennettu jatkoa yhdessä 3. sektorin kumppaneiden kanssa. Kokeiluissa pohjana ovat koululaisten esittämät toiveet siitä mitä taiteeseen tai kulttuuriin liittyvää he tahtoisivat harrastaa.

https://www.lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2017/09/toimintasuunnitelma_2017-2018.pdf

⁴⁶ Martin 2017

Sipoo: PopUp Sipoo kattaa koko kunnan

Hankkeessa esitetään muun muassa, että moniammatillinen, poikkihallinnollinen toimintamalli edellyttää, että koululle, sosiaalitoimelle sekä taiteen ja liikunnan alan toimijoille eri toimintasektoreilla asetetaan velvoittava lainsäädäntö/asetus tai rahoituksen ohjaus niin, että vastuu lapsesta tulee jokaisen tehtäväksi.

https://www.lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2017/02/Tuovinen_PopUp-Sipoo-kattaa-koko-kunnan.pdf

Kulttuurikasvatussuunnitelmat ja kulttuurivoltti-hanke: palkittu menetelmä

<https://www.europanostra.fi/eun-ja-europa-nostran-vuoden-2018-kulttuuriperintopalkinto-suomalaisille-kulttuurikasvatussuunnitelmille-ja-kulttuurivoltti-hankkeelle/>

TALK -kinesteettinen kielenopetus

TALK on Zodiak – Uuden tanssin keskuksen kielten opetukseen perustettu työpajamenetelmä. Työpajoja ohjaa tanssitaiteilija yhteistyössä kielten opettajan kanssa. Työpajat tarjoavat toiminnallisia, liikkeeseen perustuvia tapoja kielten opiskeluun. TALK –työpajat sopivat kaikille koulutustasoisille ja ikäryhmille, sekä mm. maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen. Työpajat pohjautuvat vuodesta 2007 alkaen toteutettuihin Zodiakin kinesteettisiin kielityöpajoihin ja ne on palkittu vuonna 2012 Otavan kirjasaatiön ja Suomen kieltenopettajien liiton Vuoden kieliteko -tunnustuspalkinnolla luovasta tavasta kehittää nuorten kielitaitoa. Monivuotiseen, vuonna 2013 alkaneeseen [TALK - taidetta ja liikettä kieltenopetukseen - hankkeeseen](#) on osallistunut kolmetoista eri koulua. <https://www.zodiak.fi/talk>

Floora-hanke

Vuonna 2014 neljän soitonopettajan aloitteesta syntynyt Floora-hanke, joka on yksi ArtsEqual-hankkeen tutkimuskohteista, pyrkii edistämään taiteen perusopetuksen saavutettavuutta. Se tukee muun muassa sosioekonomisesti heikommista lähtökohdista tulevien sekä kulttuurisia ja kielellisiä vähemmistöjä edustavien lasten ja nuorten mahdollisuuksia opiskella musiikkia. Hanke rahoittaa sadan lapsen soittotunnit pääkaupunkiseudun musiikkioppilaitoksissa. Hankkeessa tehdään ammatillista yhteistyötä musiikkioppilaitosten, sosiaalitoimen, sosiaalialan järjestöjen ja koulujen oppilashuollon kanssa. Hanke on hyvä esimerkki sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä. Opetushallitus valitsi Floora-hankkeen vuoden 2017 Taidekasvatusteoksi.

<http://www.taidekasvatustalkoot.fi/hankkeet/floora-hanke-yhteistyon-rikkautta/>

Soittostartti

Vantaalainen Soittostartti, osana ArtsEqual -hanketta, tukee soittoharrastuksen aloittamista peruskoulun ja yksityisen musiikkiopiston yhteistyöllä. Musiikkiopiston opettajat tulevat

koululle opettamaan heti koulupäivän päätyttyä. Lähtökohtana kokeilulle on ollut taloudellinen saavutettavuus. OKM:n kärkihankerahoituksella opetus voidaan tarjota edulliseen hintaan. Soittostarttiin osallistuneiden huoltajilta kerättiin palautetta. 77% vastanneista ilmoitti, että Soittostartin tuettu hinta oli soitonopiskelun aloittamiseksi välttämätöntä tai tärkeää. Vastanneista 80%:lle oli tärkeää tai välttämätöntä, että soittotunti on heti tai pian koulupäivän päättymisen jälkeen. Tämän kerrottiin auttavan muiden muassa lapsia, joilla on toiminnanohjauksen vaikeuksia, sillä heidän on kotiin päästyä usein vaikea orientoitua uuteen aikataulutettuun lähtöön. Maksuttomalla musiikkiluokkaopetuksella sekä vahvasti tuetulla Soittostartilla on saatu soitonopiskelun alkuun myös useita *ensimmäisen sukupolven harrastajia*. Tulos on tärkeä erityisesti huomioiden koulun kulttuurisen moninaisuuden. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että maahan muuttaneilla lapsilla ja nuorilla, erityisesti pojilla, on harvemmin säännöllistä harrastusta kuin Suomessa syntyneillä lapsilla.⁴⁷

Keskeisiä alueen tutkimusjulkaisuja viimeisen 3-5 vuoden ajalta

- Af Ursin, P. 2016. Explaining cultural participation in childhood: Applying the theory of planned behavior to German and Finnish primary school children. Doctoral dissertation. University of Turku, Finland. Available at: <http://www.doria.fi/handle/10024/125715>
- Anttila, E. (in press). Migrating pedagogies: Encountering immigrant pupils through movement and dance. *International Journal for Critical Pedagogy*. Special issue, ed. by A. Sansom.
- Anttila, E., Martin, R. & Svendler Nielsen, C. (forthcoming): Performing difference in/through dance: the significance of dialogical, or third spaces in creating conditions for learning and living together. *Creativity and Thinking Skills*. Special issue, ed. by Eva Vass.
- Anttila, E. & Svendler Nielsen, C. (in press). Dance and the Quality of Life at Schools: A Nordic Affiliation. In K. Bond & S. Gardner, *Dance and the Quality of Life*. Springer.
- Anttila, E. 2018a. Art education promotes the development of child and society. In M. Matthes, L. Pulkkinen, C. Clouden & B. Heys (Eds.). *Improving the Quality of Childhood in Europe*. Volume 7. Alliance for Childhood European Network Foundation, Brussels, Belgium, 61-72. http://www.allianceforchildhood.eu/files/Improving_the_quality_of_Childhood_Vol_7/QOC%20V7%20CH05%20DEF%20WEB.pdf?fbclid=IwAR3To1EHfPH3LuzrwG4HVlxk-lxsClikvsVEQHINyxvQ49xxST8d0ItisMY
- Anttila, E., Siljamäki, M. & Rowe, N. 2018b. Teachers as frontline agents of integration: Finnish physical education students' reflections on intercultural encounters. *Physical Education and Sport Pedagogy*. Published online on June 12, 2018.
- Anttila, E. & Suominen, A. (Eds.) 2018/9. *Critical articulations of hope from the margins of arts education: International perspectives and practices*. Routledge.
- Anttila, E. 2013. *Koko koulu tanssii! Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia koulu yhteisössä*. Acta Scenica 37. Helsinki: Teatterikorkeakoulu. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42322/Acta_Scenica_37.pdf
- Björk, C. & Heimonen, M. (in press). Music schools and human flourishing: What can national education policy enable and restrict?

⁴⁷Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 11.

- Buck, R. & Turpeinen, I. 2016. Dance Matters for Boys and Fathers. *Nordic Journal of Dance* 7(2), 16-26.
- Carney, C. L. Weltsek, G. J., Hall, M. L. & Brinn, G. 2016. Arts infusion and literacy achievement within underserved communities: A matter of equity. *Arts Education Policy Review*, 117(4), 230–243
- Dufva, Tomi. 2018. Art education in the post-digital era - Experiential construction of knowledge through creative coding. Aalto University publication series DOCTORAL DISSERTATIONS, 72/2018. <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/31304>
- Eerola, P. & Eerola, T. 2013. Extended Music Education Enhances the Quality of School Life. *Music Education Research*.
<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14613808.2013.829428#preview>.
- Hasu, J. 2017. Oppimisen vaikeudet eivät estä soitonopiskelua. *Jyväskylä Studies in Humanities* 330. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/55574>
- Heimonen, M. & Hebert, D.G. (in press). Advancing music education via Nordic cooperation: Equity and equality as central concepts in Finland. In D. G. Hebert & T. Bakken Hauge (eds.) *Advancing Music Education in Northern Europe*. Abingdon, U.K.: Taylor & Francis.
- Jaakonaho, L. 2017. Encountering and embodying difference through dance: reflections of a research project in a primary school in Finland. Teoksessa S. Burridge & Svendler Nielsen, C. (toim.), *Dance, access and inclusion: Perspectives on dance, young people and change*. New York: Routledge.
- Juntunen, M.-L. 2015. Pedagoginen kokeilu integroida iPadin käyttö, luova tuottaminen ja keholliset työtavat peruskoulun seitsemännen luokan musiikinopetuksessa. Tapaustutkimus toimijuuden näkökulmasta. *Finnish Journal of Music Education* 18(1), 56–76.
- Juntunen, M-L. 2017. Using socio-digital technology to enhance participation and creative engagement in a lower secondary music classroom *Nordic Research in Music Education*. Yearbook Vol. 18.
- Kallio, A. A. & Länsman, H. 2018. Sámi re-imaginings of equality in/through extracurricular music education in Finland. *International Journal of Education and the Arts* 19, 7. Retrieved from: <https://doi.org/10.18113/P8ijea1907>
- Kuoppamäki, Anna. 2015. Gender lessons : girls and boys negotiating learning community in basics of music. *Taideyliopiston Sibelius-Akatemia: Studia Musica* 63. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/234891>.
- Laes, T., 2017. The (im)possibility of inclusion. Reimagining the potentials of democratic inclusion in and through activist music education. Helsinki: Sibelius Academy. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235133/nbnfife201705096359.pdf?sequence=1&isAllowed>
- Laes, T. & Schmidt, P. 2016. Activism within music education. Working towards inclusion and policy change in the Finnish music school context. *British Journal of Music Education* 33(1), 5-23. doi: 10.1017/S0265051715000224
- Lackey, L. & Huxhold, D. 2016. Arts integration as school reform: Exploring how teachers experience policy. *Arts Education Policy Review*, 117 (4), 211-222.
- Martin, M. 2017. Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa. Huoltajien arvioita lastensa osallistumisesta ja osallisuudesta taiteeseen ja kulttuuriin. Lastenkulttuurikeskusten liitto ja Taideyliopiston ArtsEqual-hanke. Kokos julkaisusarja 2 /2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233209/Kokos_2_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Myllyniemi, S. (toim.). 2016. *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosaian neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura.
- Nikkanen, H. 2014. Musiikkiesitykset ja juhlat koulun toimintakulttuurin rakentajina. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia: *Studia musica* 60. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/235021>
- Odendaal, A., Levänen, S. & Westerlund, H. 2017. Lost in translation: The allure of neuromyths in advocating the arts. *Equally Well* -blog. <http://www.uniarts.fi/blogit/equally-well/lost-translation-allure-neuromyths-advocating-arts>
- Pulkkinen, L. 2015. Innostava koulupäivä: Ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75195>.
- Robinson, A. H. 2013. Arts Integration and the Success of Disadvantaged Students: A Research Evaluation. *Arts Education Policy Review*, 114: 191–204.
- Saastamoinen, R., Heiskanen, J. & Jokelainen, J. 2018. Teatteripedagogiikan mahdollistamia kohtaamisia kouluympäristössä. *Synnyt/Origins* 1/2018, 20-46. <https://wiki.aalto.fi/pages/viewpage.action?pageId=139659880>.
- Scripp, L. & Gilbert, J. 2016. Music Plus Music Integration: A model for music education policy reform that reflects the evolution and success of arts integration practices in 21st century American public schools. *Arts Education Policy Review*, 117 (4), 186–202
- Sutela, K., Juntunen, M-L & Ojala, J. 2016. Inclusive music education: The potential of the Dalcroze approach for students with special educational needs . *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*. Special Issue 8 (2).
- Sutela, K., Juntunen, M.-L., & Ojala, J. In review. Applying music-and-movement to promote agency development in music education: a case study in a special school.
- Turpeinen, I. 2015. Raakalautaa ja rakkautta. Kolme sommitelmaa oman elämän tanssista. *Acta Scenica* 41. Helsinki: Teatterikorkeakoulu. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154201/Acta_Scenica_41.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Turpeinen, I. & Buck, R. (in press) *Fathers, Sons and Encounters in Dance*. In K. Bond & S. Gardner. *Dance and the quality of Life*. Springer.

Lähteet

- Af Ursin, P. 2016. Explaining cultural participation in childhood: Applying the theory of planned behavior to German and Finnish primary school children. Doctoral dissertation. University of Turku, Finland. Available at: <http://www.doria.fi/handle/10024/125715>
- Anttila, E. 2013. Koko koulu tanssii! Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia koulu yhteisössä. Acta Scenica 37. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42322/Acta_Scenica_37.pdf
- Bamford, A. 2006. The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education. Münster: Waxmann Verlag.
- Berg, P. 2015. Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika – lasten ja nuorten vertaissuhteiden merkitys liikuntaharrastuksissa. Nuorisotutkimus 33, 3–4.
- Bradley, K. K. 2002. Informing and reforming dance education research. Teoksessa R. J. Deasy (toim.). Critical links: Learning in the arts and student achievement and social development. Washington, DC: AEP, 16–18.
- Catterall, J. S. 2009. Doing well and doing good by doing art: A 12-year national study of education in the visual and performing arts. Los Angeles: Imagination Group.
- Catterall, J. S., Dumais, S. A., & Hampden-Thompson, G. 2012. *The arts and achievement in at-risk youth: Findings from four longitudinal studies*. Washington, DC: National Endowment for the Arts. <https://www.arts.gov/sites/default/files/Arts-At-Risk-Youth.pdf>.
- Deasy, R. J. (toim.). 2002. Critical links: Learning in the arts and student achievement and social development. Washington DC: AEP.
- Eerola, P. & Eerola, T. 2013. Extended music education enhances the quality of school life. Music Education Research 16 (1), 88-104.
<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14613808.2013.829428#preview>.
- Hanna, J. L. 2008. A nonverbal language for imagining and learning: Dance education in K–12 Curriculum. Educational Researcher 37 (8), 491–506.
- Hyvönen, L. 2006. Musiikki - kasvatuksen hukattu mahdollisuus. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen (toim.). Taide- ja taitoaineiden opetuksen merkityksiä. Teatterikorkeakoulu: Teatterikorkeakoulun julkaisusarja nro 39.
- Jaakkola, T. 2012. Liikunta ja koulumenestys. Teoksessa T. Kujala, C. Krause, N. Sajaniemi, M. Silvé, T. Jaakkola & K. Nyysölä (toim.). Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti: Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma. Opetushallitus, muistiot 2012:1, 53–63.
- Jaakonaho, L. 2017. Encountering and embodying difference through dance: reflections of a research project in a primary school in Finland. Teoksessa S. Burrige & Svendler Nielsen, C. (toim.), Dance, access and inclusion: Perspectives on dance, young people and change. New York: Routledge.
- Juntunen, M.-L. 2015. Pedagoginen kokeilu integroida iPadin käyttö, luova tuottaminen ja keholliset työtavat peruskoulun seitsemännen luokan musiikinopetuksessa. Tapaustutkimus toimijuuden näkökulmasta. *Finnish Journal of Music Education* 18(1), 56–76.
- Juntunen, M.-L. 2017. Using socio-digital technology to enhance participation and creative engagement in a lower secondary music classroom *Nordic Research in Music Education*. Yearbook Vol. 18.
- Kallio, A. A. & Länsman, H. 2018. Sámi re-imaginings of equality in/through extracurricular music education in Finland. *International Journal of Education and the Arts* 19, 7. Retrieved from: <https://doi.org/10.18113/P8ijea1907>

- Katz, M. (toim.) 2013. Moving ideas: Multimodality and embodied learning in communities and schools. New York: Peter Lang.
- Kivioja, I. & Puroila, A-M. 2017. Alakoulun arkea lasten kertomana. *Kasvatus & Aika* 11(1), 41–53.
- Knell, J. (2015). Enriching Britain: Culture, creativity and growth. The 2015 report of the Warwick Commission on the future of cultural value. Coventry, UK: University of Warwick.
- Kokko, S. & Hämylä, R. 2015. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja. 2015:2.
http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/347/VLN_liituraportti_150317.pdf
- Kuoppamäki, A. 2015. Gender lessons: girls and boys negotiating learning community in Basics of Music. *Studia Musica* 63. Helsinki: Sibelius Academy.
- Kuoppamäki, A. & Vilmilä, F. 2017. 'Musta tuntui, että mulla on ohjat'. Nuoret musiikillisen toimijuuden sanoittajina. *Nuorisotutkimus* 1–2/2017.
- Laitinen, S., Hilmola, A. & Juntunen, M.-L. 2011. Perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla. Koulutuksen seurantaraportit 2011:1. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/131650_Perusopetuksen_musiikin_kuvataiteen_ja_kasityon_oppimistulosten_arviointi_9_vuosiluokalla.pdf
- Lengel, T. & Kuczala, M. 2010. The kinesthetic classroom: Teaching and learning through movement. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Martin, M. 2017. Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa. Huoltajien arvioita lastensa osallistumisesta ja osallisuudesta taiteeseen ja kulttuuriin. Lastenkulttuurikeskusten liitto ja Taideyliopiston ArtsEqual-hanke. Kokos julkaisusarja 2 /2017.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233209/Kokos_2_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mulari, H. & Vilmilä, F. 2016. Medioitunutta vapaa-aikaa: näkökulmia mediaharrastamiseen ja vuorovaikutukseen. Teoksessa Merikivi, J., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.) Media hanskassa – Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016, Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta & Valtion liikuntaneuvosto. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 184.
- Myllyniemi, S. & Berg, P. 2013. Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja 49/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 140.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. *Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen -työryhmän raportti*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
http://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Jokaiselle+lapselle+ja+nuorelle+mahdollisuus+mieleiseen+harrastukseen_raportti.pdf/50642077-c9ac-4687-b591-fddfae1246a0
- Pulkinen, L. 2015. Innostava koulupäivä: Ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75195>
- Ruippo, M. & Salavuo, M. 2006. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävän musiikinopetuksen toteuttaminen. Teoksessa J. Ojala, M. Salavuo, M. Ruippo & O. Parkkila (toim.) *Musiikkikasvatusteknologia*. Keuruu: Otava, 289–294.
- Ruppert, S. 2006. Critical evidence: How the arts benefit student achievement. Washington DC: National Assembly of State Arts Agencies.
<http://www.nasaa-arts.org/Research/Key-Topics/Arts-Education/critical-evidence.pdf>.
- Räisänen, P. 2014. Taide keskittyy keskustaan. Helsingin kulttuuri- ja kirjastolautakunnan avustusten alueellinen jakautuminen vuonna 2013. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus.

- Saastamoinen, R., Heiskanen, J. & Jokelainen, J. 2018. Teatteripedagogiikan mahdollistamia kohtaamisia kouluympäristössä. *Synnyt/Origins* 1/2018, 20-46.
<https://wiki.aalto.fi/pages/viewpage.action?pageId=139659880>.
- Sajaniemi, N. & Krause, C. M. 2012. ”Oppimisen palapeli.” Teoksessa T. Kujala, C. M. Krause, N, Sajaniemi, M. Silvén, T. Jaakkola & K. Nyyssölä (toim.). *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti: Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma*. Opetushallitus. *Muistiot* 2012:1, 8–21.
- Salmela-Aro, K. & Tuominen-Soini, H., 2013. Koulu-uupumuksesta innostukseen. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (Toim.). *Välittääkö kukaan: Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Helsinki: Helsinki University Press, Gaudeamus, 242-254.
- Salonen, A. & Joutsenvirta, M. 2018. Vauraus ja sivistys yltäkylläisyyden ajan jälkeen. *Aikuiskasvatus* 38(2), 84-101.
- Sanchez, E.N., Aujla, I.J. & Nordin-Bates, S., (2013). Cultural background variables in dance talent development: Findings from the UK centres for advanced training. *Research in Dance Education*. 14 (3), pp. 260-278.
- Siedel, S., Tishman, S., Winner, E., Hetland, L. & Palmer, P. 2009. Qualities of quality: Understanding excellence in arts education. Harvard Graduate School of Education: Project Zero/Wallace Foundation. <https://www.wallacefoundation.org/knowledge-center/Documents/Understanding-Excellence-in-Arts-Education.pdf>
- Sutela, K., Juntunen, M.-L. & Ojala, J. 2016. Inclusive music education: The potential of the Dalcroze approach for students with special educational needs. *Approaches: An Interdisciplinary Journal for Music Therapy* 8(2), 134–146.
- Sutela, K., Juntunen, M.-L., & Ojala, J. In review. Applying music-and-movement to promote agency development in music education: a case study in a special school.
- Syväoja, H., Kantomaa M., Laine K., Jaakkola T., Pyhältö K. & Tammelin T. 2012. Liikunta ja oppiminen. *Tilannekatsaus – lokakuu 2012*. *Muistiot* 2012: 5. Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/144729_Liikunta_ja_oppiminen_2.pdf.
- Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012. Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arviointi. *Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja* 28/2014.
- Tereska, T. 2003. Peruskoulun luokanopettajiksi opiskelevien musiikillinen minäkäsitys ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos. *Tutkimuksia* 243.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20006/peruskou.pdf?sequence=1>
- Turpeinen, I. 2018. Tanssi koulussa – ”Siltä jonkinlainen lukko aukes!” *Taidetutka* 4/2018.
http://taidetutka.fi/2018/tanssi-koulussa/?fbclid=IwAR0StVRFOZAPEQQ6sq5kOysy2VPX2SCRH4zdXBd_5y29mfl4y0SeDHIki8E.
- Vesioja, T. 2006. Luokanopettaja musiikkikasvattajana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 113. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_952-458-810-2/urn_isbn_952-458-810-2.pdf
- Vismanen, E., Räisänen, P. & Sariola, R. 2016. Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus.
- Welch, G., Saunders, J., Hobsbaum, A., & Himonides, E. 2012. Literacy through music: a research evaluation of the New London Orchestra's Literacy through Music Programme. Luettavissa: http://www.imerc.org/papers/nlo/nlo_final_report_lite.pdf
- Westerlund, H. et al. 2015. Taiteet, tasa-arvo ja hyvinvointi: Katsaus kansainväliseen tutkimukseen. Helsinki: ArtsEqual.

<http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Katsaus+kansainv%C3%A4liseen+tutkimukseen/9c772fd2-edd5-46ee-9807-f8004590cf52>

Williams, K. E., Barrett, M. S., Welch, G. F., Abad, V., & Broughton, M. (2015). Associations between early shared music activities in the home and later child outcomes: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children. *Early Childhood Research Quarterly*, 31, 113-124.

Winner, E., T. Goldstein & Vincent-Lancrin, S.. 2013. *Art for Art's Sake? Overview*, OECD Publishing.

http://www.oecd.org/education/cei/ART%20FOR%20ART%E2%80%99S%20SAKE%20OVERVIEW_EN_R3.pdf